We zijn te dik omdat we goedkoop willen eten en niet zelf willen koken

Posted on 13 augustus 2022 by Wim Groot

Om overgewicht terug te dringen helpt het niet om het aantal fastfoodrestaurants te verminderen of groente en fruit goedkoper te maken. Daarvoor is een verandering in onze eetcultuur nodig, betoogt Wim Groot. Voedsel moet juist duurder worden.

De vier grote gemeenten willen het aantal fastfoodrestaurants in armere wijken terugdringen. Ze willen dat het kabinet hun wettelijke mogelijkheden biedt om de vestiging van nieuwe verkooppunten van fastfood, bijvoorbeeld in de buurt van scholen, tegen te kunnen houden.

Eerder kwam de wethouder 'food' van de gemeente Ede ook al met dit idee. De staatssecretaris voor Volksgezondheid, Maarten van Oijen, onderzoekt nu de mogelijkheden van een dergelijke maatregel. De staatssecretaris is nogal druk met onderzoek doen. Zo onderzoekt hij ook welke producten in aanmerking komen voor het afschaffen van de btw op groente en fruit.

Meer deugpolitiek dan realistisch

Of deze proefballonnen ooit werkelijkheid worden, valt nog te bezien. Europese regels maken een btw-tarief van nul lastig te implementeren, de belastingdienst zal ongetwijfeld tegensputteren en zeggen dat het niet uitvoerbaar is en op grond van de Warenwet is het tegenhouden van fastfoodrestaurants ook al moeilijk uitvoerbaar.

De plannen zijn meer een teken van deugpolitiek dan realistisch. Belangrijker nog: beide maatregelen zullen vrijwel geen effect hebben op het verminderen van overgewicht en ongezond eetgedrag.

Gemeenten vullen leegstand op met fastfoodrestaurants

Dat neemt niet weg dat gemeenten zich terecht zorgen maken over de toename van het aantal fastfoodrestaurants. In de afgelopen vijf jaar steeg dat aantal met 27%. Alleen al vorig jaar kwamen er 1320 bij. Snackbars, pizzeria's en grillrooms zijn de meest voorkomende fastfoodrestaurants. Nederland telt inmiddels meer fastfoodrestaurants dan gewone restaurants. Hoe scheef de verhouding is, blijkt als we dit vergelijken met het aantal groentewinkels. Dat aantal daalde tussen 2010 en 2019 met ruim 400. Nederland telt inmiddels nog slechts 870 groentewinkels tegenover 18.250 fastfoodrestaurants.

De daling van het aantal groentewinkels en de toename van het aantal fastfoodrestaurants hangt op verschillende manieren met elkaar samen. Een daarvan is dat veel gemeenten winkelleegstand opvangen door meer verkooppunten van gemaksvoedsel toe te staan. Slagers, viswinkels en groentewinkels worden door de hoge huurprijzen uit de winkelstraten verdreven en vervangen door fastfoodketens die de hoge huren wel kunnen betalen.

Fastfood kun je ook thuis laten bezorgen

Alle reden dus om iets te doen aan de opmars van fastfood. Echter, de wettelijke maatregelen om nieuwe vestigingen tegen te kunnen houden waar de gemeenten om vragen, zullen daarbij niet helpen. Minder fastfoodrestaurants zal de consumptie van fastfood niet verminderen. Hooguit leidt het er toe dat consumenten verder

moeten reizen en langer moeten wachten bij de fastfoodrestaurants die zich nog wel mogen vestigen.

Deze hinderpalen worden ook steeds makkelijker te omzeilen want fastfood is tegenwoordig makkelijk online te bestellen en thuis te bezorgen via Thuisbezorgd of UberEats. Het belangrijkste gevolg van de maatregelen waar de gemeenten nu om vragen is dat de omzet en winst van de fastfoodrestaurants die zich wel mogen vestigen zullen stijgen.

Nederlanders willen snel en goedkoop eten, en niet zelf koken

Gemeenten hebben boter op hun hoofd. Ze luiden de noodklok over de toename van het aantal mensen met overgewicht en willen maatregelen van het kabinet om het aantal fastfoodrestaurants te beperken. Tegelijkertijd doen ze er alles aan om de leegstand in winkelstraten op te vullen met fastfoodrestaurants en andere eetgelegenheden.

De opmars van fastfood weerspiegelt onze eetcultuur en de veranderende tijdsbesteding. Gemak is een belangrijke reden. Nederlanders willen snel en goedkoop eten. Fastfood voorziet daar in. Doordat voedsel de afgelopen decennia veel goedkoper en makkelijker verkrijgbaar is geworden en we minder tijd zijn gaan besteden aan het bereiden van ons eten, is onze voedselconsumptie toegenomen. Het gevolg is dat inmiddels meer dan de helft van de volwassenen te dik is.

Prijsverlaging groente en fruit heeft weinig effect

Het plan van het kabinet om de btw op groente en fruit te verlagen, is geen oplossing voor dit probleem. Niet alleen zijn de groentewinkels praktisch uit het straatbeeld verdwenen, door groente en fruit goedkoper te maken gaan we alleen maar meer eten en zal het aantal mensen met overgewicht verder toenemen. Het zijn ook, zoals zo vaak bij dit kabinet, vooral de hogere inkomens die profiteren van de btw-verlaging: hoger opgeleiden met hogere inkomens eten immers meer groente en fruit.

De btw-verlaging zal vrijwel geen effect hebben op de consumptie van groente en fruit. Op zich leidt een lagere prijs wel tot meer consumptie. Maar de prijs is maar

één factor, gemak is een veel belangrijker factor. Het zelf bereiden van groente kost veel meer tijd dan het bestellen van fastfood. Dit verandert niet door de btw-verlaging. Voor veel huishoudens is tijd een groter knelpunt dan geld en gemak een belangrijker reden om niet zelf te koken. Hierdoor zal een prijsverlaging van groente en fruit uiteindelijk weinig effect hebben.

Veel minder Italianen met overgewicht

We leven ook in een cultuur waarin zelf koken niet in erg hoog aanzien staat. Uit eten gaan is dat wel. In combinatie met de typisch Nederlandse wens dat het allemaal niet te duur mag zijn, heeft dat geleid tot een enorme toename van het aantal fastfoodrestaurants.

Vergelijk onze eetcultuur met die van de Italianen. Italianen besteden een groot deel van hun dag aan eten. Lunch en diner duren makkelijk een paar uur elk. Toch is het aantal Italianen met overgewicht – zoals iedereen die deze zomer heeft doorgebracht op een Italiaans strand – veel kleiner dan bij ons. Het grote verschil is de kwaliteit en de aandacht die aan eten wordt besteed. Niet voor niets zijn er in Italië een stuk minder MacDonalds en andere fastfoodrestaurants. Italianen besteden meer tijd aan zelf koken.

Wij eten de hele dag door

De tijd besteed aan koken is in ons land de afgelopen vijftig jaar gedaald van rond de 45 minuten naar minder dan 20 minuten per dag. Zelf koken wordt ook weinig gewaardeerd. Italianen hechten meer waarde aan het zelf bereiden van maaltijden. Of zoals een ober van een hotel nabij Florence ooit tegen me zei toen ik hem vertelde dat ze daar de lekkerste pasta carbonara ter wereld maakten: ‘nee, de lekkerste carbonara maakt mijn moeder’.

Een belangrijk verschil in eetcultuur is dat Italianen op vaste tijden eten, terwijl wij tegenwoordig vrijwel de hele dag door eten en snacken. Italianen gaan stipt om half een naar huis voor de lunch en vanaf half acht staat het avondeten klaar. In Nederland adviseert het Voedingscentrum om niet meer dan zeven eetmomenten per dag te hebben. We eten meer en vaker, maar willen vooral dat ons voedsel goedkoop is en besteden steeds minder tijd aan het zelf bereiden van maaltijden. Dat is het recept voor overgewicht.

Verbeter de kwaliteit van ons voedsel

Kwaliteit en aandacht voor eten is in ons land vervangen door gemak en goedkoop eten. Dit heeft geleid tot een afstomping van smaak. Fastfood appelleert aan een primitieve voorkeur voor zout, zoet en vet. Nederlanders zijn niet bereid te betalen voor betere kwaliteit. Het verdwijnen van gespecialiseerde kwaliteitswinkels is daarvan het gevolg. De kwaliteit van vlees, vis, groente en fruit bij de supermarkt is nu eenmaal een stuk minder. Ook deze achteruitgang in kwaliteit draagt bij aan de vermindering van de consumptie van groente en fruit.

Als we wat willen doen aan overgewicht dan moeten we om te beginnen de kwaliteit van voedsel verbeteren. Een btw-verlaging van groente en fruit werkt daarbij averechts en versterkt alleen maar het beeld dat voedsel vooral goedkoop moet zijn. Het duurder maken van ongezond voedsel – producten met veel zout, suiker of onverzadigde vetten – helpt wel. Een hogere prijs voor ongezond voedsel vermindert de consumptie ervan. Doordat vooral fastfood veel zout, suiker en vet bevat, treft een vettaks en een suikertaks vooral gemaksvoedsel.

Inflatie helpt tegen overgewicht

De huidige hoge inflatie is slecht nieuws voor onze koopkracht, maar goed nieuws voor het verminderen van overgewicht. Vooral de voedselprijzen zijn het afgelopen jaar gestegen. Dit vermindert de voedselconsumptie. Sommige fabrikanten kiezen er voor om prijzen niet te verhogen maar in plaats daarvan de hoeveelheid in de verpakking te verminderen. Deze krimpflatie vermindert de consumptie. De gestegen benzineprijzen leiden er verder toe dat mensen vaker de auto laten staan en de fiets nemen of gaan lopen. Meer bewegen helpt ook tegen overgewicht. Kortom, de inflatie is goed voor onze gezondheid.

Strengere kwaliteitscriteria voor de productie van voedsel helpen ook om gezonder te eten. Boeren verplichten tot biologische productie van groente en fruit en strengere eisen aan de kwaliteit van leven van dieren in de bio-industrie verbeteren de kwaliteit van ons voedsel. Deze eisen verhogen de productiekosten en daarmee de prijs van voedsel. Dat is niet erg, want het grootste probleem is dat we te veel consumeren doordat voedsel te goedkoop is.

Stikstofcrisis gevolg van hang naar goedkoop en slecht voedsel

Strengere eisen aan voedselproductie dragen verder bij aan verbetering van het milieu en helpen boeren om te schakelen van intensieve landbouw naar biologische landbouw. De hele stikstofcrisis in de veeteelt is uiteindelijk het gevolg van een consumptiepatroon gericht op goedkoop en kwaliteitsarm voedsel.

Om overgewicht terug te dringen helpt het niet om gemeenten mogelijkheden te geven de vestiging van fastfoodrestaurants tegen te houden. Hiervoor is een verandering in onze eetcultuur nodig. Dat begint met meer aandacht voor kwaliteit. Hiervoor moet ons voedsel niet nog goedkoper worden, zoals voorstanders van het afschaffen van de btw op groente en fruit bepleiten, maar juist duurder.

Wynia's Week *is ongebonden en onafhankelijk. De donateurs maken dat mogelijk. Wordt u ook sponsor van Wynia's Week? Dat kan* ***HIER****. Hartelijk dank!*